

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

98 - MECHITZA - PART 1 OU ISRAEL CENTER - SUMMER 2018

A] FAMILY SEATING - A HISTORY

1. In 1845, the Reform Congregation of Berlin abolished the separate women's gallery in the synagogue and the traditional mechitsa (partition) between men and women. Although mandating "the seating of men and women on the same floor," the congregation continued to preserve the principle of sexual separation during worship: Men occupied the left side of the auditorium, women the right. As late as the early twentieth century, the Hamburg temple, the cradle of German Reform, refused a donation of one million marks from the American banker Henry Budge, who had returned to settle in Hamburg following his father's death, because the sum was conditional on "men and women sitting together" in the new edifice. To Dr. Jacob Sanderling, then rabbi of the temple, that idea was shocking. "In the Hamburg Temple," he reports, "men and women remained separated up to the last moment."

Mixed synagogue seating, or to use the more common nineteenth century term, "family seating" first developed in Reform Jewish circles in the United States. Rabbi Isaac Mayer Wise¹, the leading nineteenth century exponent of American Reform, took personal credit for this particular innovation, claiming to have introduced Jewry's first family pews "in 1850 [sic] ... in the temple of Albany."

Wise had first come to Albany in 1846 to serve as the rabbi of Congregation Beth El. He was a new immigrant, twenty-seven years old, and thoroughly inexperienced, but he dreamed great dreams and displayed boundless energy. Before long he introduced a series of reforms. Like most early reforms, Wise's aimed mainly at improving decorum and effecting changes in the liturgy. He abolished the sale of synagogue honors, forbade standing during the Torah reading, eliminated various medieval liturgical poems (piyyutim), introduced German and English hymns into the service, initiated the confirmation ceremony, and organized a mixed choir. But his effort to effect Berlin-style changes in synagogue seating to make room for the choir ... raised a howl of protest and got nowhere, and even within the mixed choir - "the girls objected strenuously to sitting among the men." Wise never even raised the issue of family pews.

A series of tangled disputes between Wise and his president, Louis Spanier, led to Wise's dismissal from Beth El Congregation two days before Rosh Hashanah in 1850. Wise considered his firing illegal, and on the advice of counsel took his place as usual on New Year's morning. As he made ready to remove the Torah from the ark, Louis Spanier took the law into his own hands and lashed out at him. The assault knocked off the rabbi's hat, wounded his pride, and precipitated a general melee that the police had to be called out to quell. The next day, Wise held Rosh Hashanah services at his home. The day after that, he was invited to a meeting consisting of 'prominent members of the congregation together with a large number of young men,' where a new congregation, Anshe Emeth, came into being with Wise as its rabbi. Anshe Emeth dedicated its new building, formerly a Baptist church, on October 3, 1851. Anshe Emeth is usually credited with being the first synagogue with mixed seating in the world. As Wise relates the circumstances in his Reminiscences: "American Judaism is indebted to the Anshe Emeth congregation of Albany for one important reform; viz., family pews. The church-building had family pews, and the congregation resolved unanimously to retain them. This innovation was imitated later in all American reform congregations. This was an important step, which was severely condemned at the time." According to this account, and it is the only substantial one we have, family pews entered Judaism for pragmatic reasons: Members voted to make do with the (costly) building they had bought, and not to expend additional funds to convert its American-style family pews into a more traditional Jewish seating arrangement.

Dr. Jonathan Sarna, *The Debate Over Mixed Seating in the American Synagogue*², *The American Synagogue: A Sanctuary Transformed*. New York: Cambridge University Press, 1987

1. No relation of the later famous Reform rabbi Stephen Wise.

2. Available at <https://www.brandeis.edu/hornstein/sarna/synagoguehistory/Archive/TheDebateoverMixedSeatingintheAmericanSynagogue.pdf>

This question became a ranging battle in the US in the 1940s, 50s and 60s as a number of orthodox synagogues began to vote to remove the mechitza and have 'family seating'. In one of the most public cases, in 1955 the Beth Tefilath Moses community in Mount Clemens, Michigan voted to remove the mechitza - a decision which was supported by the clergy there.³ One of the congregants, Baruch Litvin, initiated civil court proceedings (after the community refused to go to Beit Din) to challenge the decision. The Circuit judge initially refused to hear the case on the grounds that the court lacked jurisdiction in a religious dispute. However, in 1959, the Michigan Supreme Court⁴ ruled⁵ in favor of Mr Litvin and decided that an Orthodox community MUST have a mechitza if it wished to describe itself as Orthodox. Beth Tefilath Moses is now a Conservative community.

Unusually, the halachic requirement of mechitza in the synagogue is NOT explicitly mentioned in the classic codes of the Rambam or Shulchan Aruch.⁶

2. The separation of sexes in the synagogue is a basic tenet of our faith. It dates back to the very dawn of our religious halakhic community and constitutes a Pentateuchic injunction which can never be abandoned by any legislative act on the part of a rabbinic or lay body, regardless of its numeric strength or social prominence. What was decreed by God can never be undone by human hand.

R. Joseph B Soloveitchik - Community, Covenant and Commitment, Selected Letters and Communications, Ktav 2005 pp129-130

3. To make absolutely clear my position on this laden question, I would like to relate this incident: A young man moved into a suburb of Boston, where the only existent synagogue had men and women sitting together. He asked me what he should do on the High Holy Days ... until then, on account of the mixed seating, he had not entered the synagogue; but on the Days of Awe he was very reluctant to remain at home. I answered him that it were better for him to pray at home both Rosh Hashana and Yom Kippur, and not cross the threshold of that synagogue. A few days later he telephoned me again; he had met the man who was to sound the shofar in that synagogue, and this man had warned him that if he did not come to the synagogue he would not sound the shofar again, privately, for his benefit. The young man practically implored me that I grant him permission to enter the edifice, at least for half an hour, that he might hear the shofar blasts. I hesitated not for a moment, but directed him to remain at home. It would be better not hear the shofar than to enter a synagogue whose sanctity has been profaned.

On Seating and Sanctification, Rabbi Joseph B. Soloveitchik⁷

B] THE EZRAT NASHIM IN THE BEIT HAMIKDASH

4. ... הר הבית מקודש ממנו החיל מקודש ממנו שאין עובדי כוכבים וטמא מת נכנסים לשם. עזרת נשים מקודשת ממנו עזרת ישראל מקודשת ממנה עזרת הכהנים מקודשת ממנה שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם - לסמיכה לשחיטה לתנופה

משנה כלים פרק א משנה ח

The Second Beit Hamikdash was built as a series of courtyards with increasing sanctity as one approached the Kodesh Kedoshim. Non-Jews were allowed as far as the 'cheil'. Then there were three inner courtyards - the Ezrat Nashim, Ezrat Yisrael and Ezrat Cohanim - before the Temple building. The Ezrat Nashim was a large square courtyard at the east side of the Temple complex. Although it was called the Women's Courtyard, this may be something of a misnomer since, for most of the time, it may have been a mixed area containing men and women together⁸. Women were certainly allowed to walk beyond the Ezrat Nashim into the Ezrat Yisrael and even further into the Ezrat Cohanim if they needed to go there for halachic purposes.⁹

3. The case and extensive sources and accompanying material has been printed in The Sanctity of the Synagogue, Baruch Litvin, Ktav, Third Edition 1987.

4. See <https://www.jta.org/1959/06/15/archive/michigan-supreme-court-bans-mixed-seating-in-orthodox-synagogue> for a headline summary

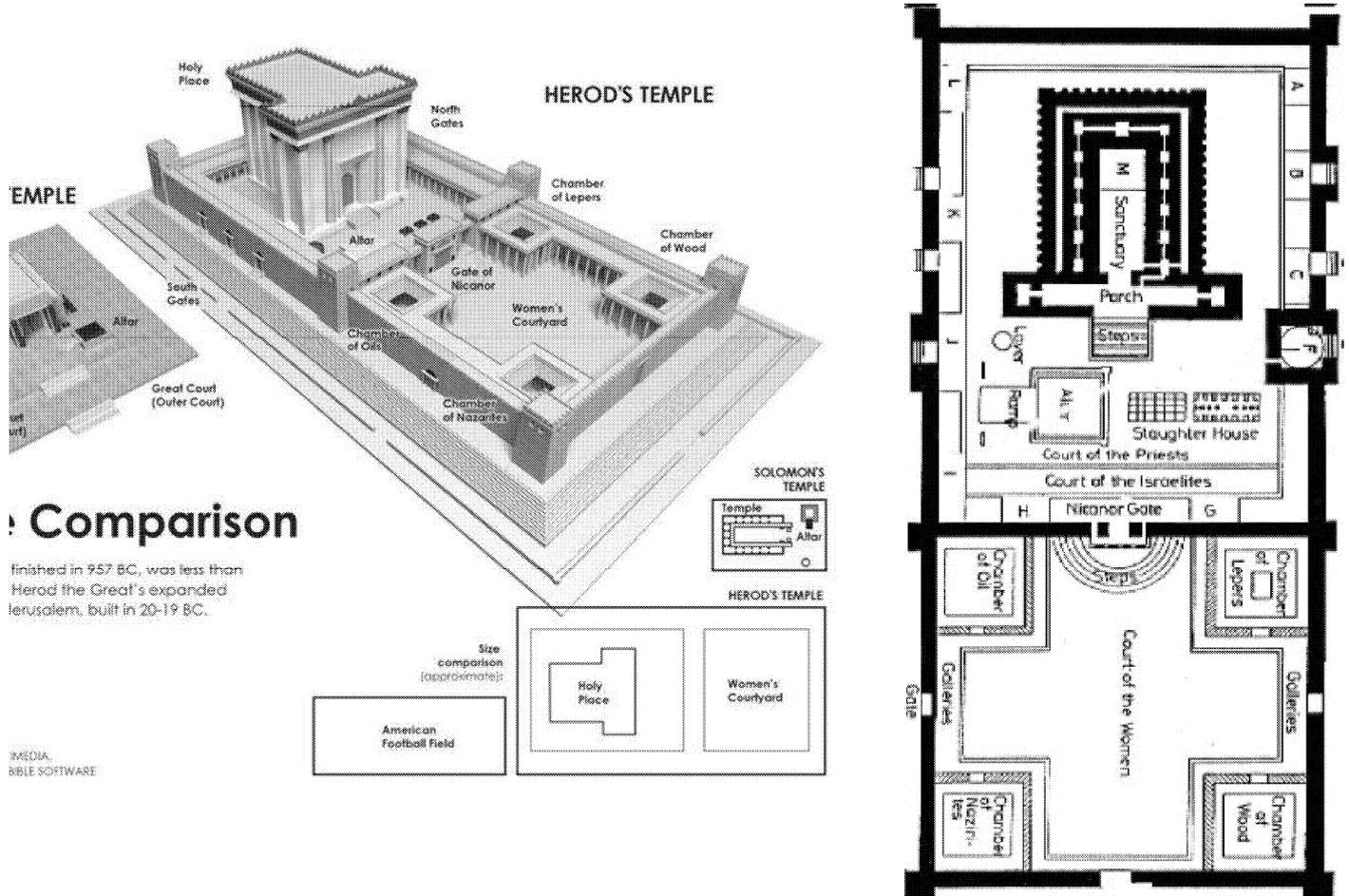
5. Davis v. Scher 356 Mich. 291 (1959) 97 N.W.2d 137. See <https://law.justia.com/cases/michigan/supreme-court/1959/356-mich-291-2.html> for a fuller report.

6. We will discuss iy'H in Part 2 why this might be.

7. Printed in The Sanctity of the Synagogue, Baruch Litvin, p114

8. All men and women had to be halachically tahor before entering Har Bayit. These requirements of tahara become more stringent as one approached the holiest areas.

9. It appears that women were allowed into the Ezrat Yisrael whenever they liked (as long as they were appropriately tahor) - see Melechet Shlomo on the Mishna ibid. See also Rambam Hilchot Beit Habechira 7:18 and the commentary Sha'ar HaMelech, for a discussion of whether, and when, women were allowed beyond the Ezrat Nashim. Although women did not do semicha on animals in the Mikdash, they did from time to time need to perform tenufah. Women were also allowed to do shechita in the Mikdash and these activities could take them into the Ezrat Cohanim.

5. תנו רבנן: לאחר פטירתו של ר' מאיר אמר להם רבי יהודה לתלמידיו: אל יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן, מפני שקנתרנים הם, ולא ללמוד תורה הם באים, אלא לקפחני בהלכות הם באים! דחק סומכוס ונכנס, אמר להם, כך שנה לי ר' מאיר: המקדש בחלקו, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים - לא קידש. כעס ר' יהודה עליהם! אמר להם - לא כך אמרתי לכם: אל יכנסו מתלמידי ר"מ לכאן, מפני שקנתרנים הם, ולא ללמוד תורה הם באים, אלא לקפחני בהלכות הם באים: **וכי אשה בעזרה מניין!** אמר ר' יוסי, יאמרו: מאיר שכב, יהודה כעס, יוסי שתק - דברי תורה מה תהא עליה! וכי אין אדם עשוי לקבל קידושין לבתו בעזרה? ואין אשה עשויה לעשות לה שליח לקבל קידושיה בעזרה? ועוד, דחקה ונכנסה, מאי?

קידושין נב:

In a tense exchange in the Beit Midrash following the death of R. Meir, the question arose of whether a woman could receive kiddushin from a cohen in the Azara. R. Yehuda dismissed it immediately on the basis that a women would certainly not be in the Azara! However, R. Yosi points out that there are situations where she could have pushed in!

6. For since there was a partition built for the women on that side, as the proper place for them to pray in, there needed to be a second gate for them; this gate was cut out of its wall, over against the first gate. On the other sides, there was also one southern and one northern gate, through which was a passage into the court of the women. For, as to the other gates, the women were not allowed to pass through them. Nor when they went through their own gate could they go beyond their own wall.

Josephus Flavius, Wars of the Jews V 5:2

Josephus makes clear that the arrangements in the Second Temple were fairly segregated with women and men assigned different places for prayer and different gates to enter!

All of this relates of course to the 2nd Beit Hamikdash? What was the situation prior to that? The account in the Chumash of the construction of the Mishkan does not mention an Ezrat Nashim. When was this introduced? There is some evidence that the 1st Beit Hamikdash also had an Ezrat Nashim.¹⁰

10. Rambam in Hilchot Beit Hachekedusha 1:4 rules that the Second Temple was modeled on the First, with some additions based on Yechezkel. The Talmud Yerushalmi Taanit 4:5 (and parallel sources in Pesikta d'R. Kahana Eicha 121a, Kohelet Rabbah 10:5 and Eicha Rabbati 5 and 23) refers to the Ezrat Nashim in connection with the murder of Zechariah ben Yehoyada. See also Rashi on Melachim 1 6:36 which mentions an Ezrat Nashim in the 1st Temple. Divrei HaYamim 2 20:5 refers to Yehoshefat's inauguration of the 'new courtyard', which Chazal understand to mean extending new halachot to the existing Ezrat Nashim - see Rashash on Kelim 1:8 and Tosafot Pesachim 92a s.v.tevul yom.

7. וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת פְּנֵי נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצְּבָאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פָתַח אֶהָל מוֹעֵד

שמות לח-ח

The women assembled in the Mishkan stood at the gates to pray¹¹, but apparently did not enter.¹²

8. עזרת הנשים וחלקה היתה בראשונה, והקיפוח כצוצרה שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהו מעורבין

משנה מידות פרק ב משנה ה

The Ezrat Nashim originally had no structures attached the walls. A balcony was later added so that women could sit above and see the Temple service but not mix with the men. Was the balcony a permanent feature or just for Succot?

9. משנה: מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו. במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול.

גמרא: במוצאי יום טוב כו'. מאי תיקון גדול? - אמר רבי אלעזר: כאותה ששנינו, חלקה היתה בראשונה והקיפוח גזוזטרא. והתקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה. תנו רבנן: בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ והיו באים לידי קלות ראש. התקינו שיהו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מבפנים, ועדיין היו באין לידי קלות ראש. התקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה.

סוכה נא, נא

The balcony was built specifically for Succot, when the festive atmosphere meant that the mixing in the Ezrat Nashim lead to kalut rosh¹³. After a number of failed attempts to separate the men and women within the ground floor of the complex¹⁴, it was decided to build a women's gallery. The objectives appear to have been (i) to make sure the women could still see the ceremony¹⁵; and (ii) to prevent the mixing of men and women.

10. היכי עביד הכי? והכתיב (דברי הימים א כח:ט) הַכֹּל בְּכַתֵּב מִיַּד ה' עַלֵּן הַשָּׁפֵּל [כָּל מְלַאכֹת הַתְּבִנִּית]! אמר רב: קרא אשכחו ודרוש - (זכריה יב:ב) וְסִפְדָה הָאָרֶץ מְשֻׁפָּחוֹת מְשֻׁפָּחוֹת לְבָד מְשֻׁפָּחוֹת בֵּית־דָּוִד לְבָד וְנִשְׂיָהֶם לְבָד. אמרו: והלא דברים קל וחומר. ומה לעתיד לבא - שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם - אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד. עכשו שעוסקין בשמחה ויצר הרע שולט בהם - על אחת כמה וכמה!!

סוכה נא.

The Gemara is however troubled by the fact that Chazal changed the lay-out of the Temple, which had been dictated specifically by David to Shlomo, as it had been told through prophecy David. How could they simply add a balcony!? The Gemara answers based on a passuk in Zecharia about the future hesped for Mashiach ben Yosef. Even though (a) it will be a future time when the Yetzer Harah has been reduced and (b) it is a hesped, men and women will still be separated. This should apply even more so in our own time¹⁶ and at a time of simcha!

11. ... בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה ... וכיצד היו עושיין? ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו

רמב"ם שופר וסוכה ולולב פרק ח הלכה יב

The Rambam in Hilchot Succah writes that the balcony in the Ezrat Nashim was specifically erected on Succot because of the festive atmosphere (and presumably the large number of men and women present).¹⁷

12. עזרת הנשים היתה מוקפת גזוזטרא כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהיו מעורבין ...

רמב"ם בית הבחירה פרק ה הלכה ט

But in Hilchot Beit HaBechira he seems to indicate that it was a permanent feature!¹⁸

11. See Targum Onkelos

12. See also a parallel source in Shmuel 1 2:22.

13. Presumably, during the rest of the year this was not a problem due to the seriousness of the Temple environment.

14. First with women inside the complex and men outside on Har HaBayit, then the other way around. Each of these separations lead to mingling and kalut rosh. Rav Moshe Feinstein (Igrot Moshe O.C. 1:39) explains that although there was a strong mechitza - the wall of the Azarot - since people were pushing together through the gates to see what was happening inside, this lead to a mingling 'scene' and kalut rosh.

15. Excluding women entirely from the ceremony was clearly not an option. Tosefta Succah 4:1 describes that the balcony was build around three sides of the Ezrat Nashim.

16. R. Aharon Kotler observed that the mere fact that this is a contemporary public drive for mixed seating is a proof of this.

17. Tosafot Yom Tov on Mishna Succah 5:2 explicitly writes that the balcony was reconstructed each year for Succot.

18. See Yechezkel 46:21 which refers to the 'outer courtyard' of the Third Temple. Mishna Middot 2:5 see this as a ruling that the future Temple will also have an Ezrat Nashim.

C] REASON FOR MECHITZA - 1: MIKDASH ME'AT

13. לְכֹן אָמַר כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בִּי הֲרַחֲקֵתִים בְּגוֹלָם וְכִי הִפְצִיתִים בְּאַרְצוֹת וְאֵהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעַט בְּאַרְצוֹת אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם

יחזקאל יא:טז

Yechezkel describes how, despite the loss of the Beit Hamikdash and the scattering of the Jewish people through exile, God will remain a 'Miniature Mikdash' for them in the galut.

14. וְאֵהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעַט (יחזקאל יא:טז). אמר רבי יצחק: אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל ... דרש רבא: מאי דכתיב (תהלים צ:א) ה' מְעִיֵן אֶתְּהָ הָיִיתָ לָנוּ - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

מגילה כט.

Chazal understood that this was a reference to the role of the Beit Knesset in the exiled communities.

15. רב הונא אמר כל שאינו נכנס לבית הכנסת בעולם הזה, אינו נכנס לבית הכנסת בעולם הבא. אמר רבי יוחנן ... והמתפלל בתוכה בעולם הזה כאלו מתפלל בבית המקדש שנאמר ואהי להם למקדש מעט בגוים:

ילקוט שמעוני תהלים רמז תרנט

Tefillah in a beit kneset is compared to tefilla in the Beit Hamikdash!¹⁹

16. **מורא מקדש.** ויראת מאלהיך - צוה בהכנס אדם למקדש או בבית הכנסת או לבית המדרש שינהג בהם מורא וכיבוד. דכתיב בפרשת בהר סיני את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו. לא ממקדשי אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש - פ' מן הב"ה. ומצינו בית הכנסת ובית המדרש שנקראו מקדש דתניא בת"כ והשימותי את מקדשיכם: 'מקדש' 'מקדשי' 'מקדשיכם' - לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות. ... מורא במקדש תנן ברכות פ' הרואה [נד]. לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קודש הקדשים ... ותניא התם במגילה בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש. אין אוכלין בהן ואין שותין בהן ואין נאותין בהם ואין מטיילין בהם, ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ולא בגשמים מפני הגשמים ומכבדין אותם ומרביעין אותם. ...

ספר יראים סימן תט [דפוס ישן - שכד]

The laws of koved rosh in a shul are modeled on those in the Mikdash.

17. איתמר: רבי יוסי ברבי חנינא אמר: תפלות אבות תקנום. רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות כנגד תמידין תקנום. תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי ... מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות? שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות

ברכות כו:

The tefillot are modelled on the bringing of korbanot in the Temple.

18. ואסור לסתור דבר מבהכ"נ אלא אם כן עושה על מנת לבנות. (מרדכי פרק בני העיר). (משנה צרור ס'ק יא - דכוי כנותן אצן מן הכיכל דאסור משום שנאמר את מזבחותם תהלון וגוי' לא תעשון כן לכה' אלהיכם - וזהב"נ וזיבמ"ד ג"כ נקרא מקדש מעט ...)

רמ"א שולחן ערוך אורח חיים סימן קנב

The halacha is that one is not allowed to destroy or break anything in shul unless it is being rebuilt. This is learned directly from the halacha regarding the Heichal in the Mikdash.²⁰

19. והנה חלילה לכם הכשרים לשתוק על דבר הפריצות שעשו החצופים ההם. כי מדינא אנו מחוייבים לעשות הפסק בין עזרת אנשים לעזרת נשים כמו שהיה בבית המקדש עזרת נשים לחוד ועזרת אנשים לחוד.

שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סימן עז

The Maharam Shik²¹ rules that separate seating in shul is mandated due to the Beit Knesset being modelled on the Beit Mikdash.

19. See also the parallel source in Yerushalmi Berachot 5:1.

20. See also Biur HaGra O.C. 151:24 where the Vilna Gaon debates whether the upper floor of a synagogue has the same halachic status of the roof or the second floor of the Temple building. The link with the Mikdash is fundamental.

21. R. Moshe Schick - 19C Hungary, student of the Chatam Sofer.

20. ובודאי חייבים אנחנו להתקרב בכל מה שאפשר לנו, ובכל מה שמותר לנו, במקדשי מעט הללו - מעונות השכינה שלנו בתי כנסיותינו - לתכונת הקדושה של הבית הגדול והקדוש - שיבנה במהרה בימינו! וקדושת בית המקדש היתה לאבותינו לקו המדה שחלקו גם בבתי הכנסיות שבכל מושבותיהם עזרת אנשים לבד ועזרת נשים לבד כמו שהיה הדבר כן בבית המקדש.

שו"ת אורח משפט אורח חיים סימן לה

Rav Kook also writes in his teshuvot that separate seating in shuls is mandated due to our constant attempts to bring the standards and kedusha of the Temple into our own shuls.

21. ... a synagogue with a mixed seating arrangement forfeits its sanctity and its Halachic status of *mikdash me'at*, and is unfit for prayer and *avodah she-belev* I would still advise every orthodox Jew to forego *tefillah be-tzibur* even on Rosh Hashana and Yom Kippur, rather than enter a synagogue with mixed pews, notwithstanding the fact that the officiating rabbi happens to be a graduate of a great and venerable *yeshiva*. No rabbi, however great in scholarship and moral integrity, has the authority to endorse, legalize, or even apologetically explain this basic deviation.

R. Yosef B Soloveitchik - 1959 Message to the RCA²²

D] REASON FOR MECHITZA - 2: SEPARATION OF MEN AND WOMEN IS ESSENTIAL

22. ר' פנחס אומר - ערב שבת עמדו ישראל בהר סיני עורכין האנשים לבד והנשים לבד. אמר לו הב"ה למשה - לך אמור להם לבנות ישראל אם רוצות הן לקבל את התורה. ולמה שאלו לנשים? לפי שדרכן של אנשים הולכין אחרי דעתן של נשים! שני כה תאמר לבית יעקב - אלו הנשים, ותגד לבני ישראל - אלו האנשים.

פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק מ

*The Chumash relates that the men separated from their wives before Matan Torah. Chazal understood that the men and women also stood apart at the mountain.*²³

23. אבבי דייר גולפי, רבא דייר קנה (רשי) - מקום קצולת אנשים ונשים או לדרכה או לחופה כיח מסדר קנקנים של חרס רצבה צנייחס שאם יצאו זה אלל זה יקשקשו וישמע קול)

קידושין פא.

The Gemara discusses what types of mechitzot were used to separate men and women at social gatherings.

24. מה תיקון היו עושין שם? שהיו מעמידין האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן ... ממי למדו? מדבר תורה. (זכריה יב:ו) וספדה הארץ משפחות משפחות לבד. ... מה אם בשעה שהן אבילין את אמר האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן בשעה שהן שמחים לא כל שכן! ... מה אם בשעה שאין יצר הרע קיים את אמר האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן בשעה שיצר הרע קיים לא כל שכן!?

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוכה פרק ה הלכה ב

The Yerushalmi rules that, although the addition of the balcony was based on Zecharia, it is called a 'dvar Torah'!

25. (דברים כג:טו) והינה מְחַנְּךְ קְדוֹשׁ ... תנא דבי אליהו לא יעמוד בתוך הבקעה ויתפלל כדרך עו"א. לא יעמוד ברשות הרבים ויתפלל מפני דעת הבריות. ולא יעמוד בין הנשים ויתפלל מפני דעת הנשים. אלא יקדש מחנהו חמשה אמות לכל צד

ילקוט שמעוני תורה פרשת כי תצא [המתחיל ברמו תתקד]

One of the earliest explicit mentions of separation of men and women for tefillah is in the Yalkut Shimoni (11or 12C), which quotes the Tanna DeBei Eliyahu.

26. ... בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה ... וכיצד היו עושין? ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו

רמב"ם שופר וסוכה ולולב פרק ח הלכה יב

22. Reprinted in The Sanctity of the Synagogue, p110

23. See Torah Shelema Shemot 19 (note 183). At the end of that note, R. Menachem Kasher cites this as a good source for separate seating in shul. If the people were separated at such a holy event as Har Sinai, in our times how much more so.

27. עזרת הנשים היתה מוקפת גזוטרטא כדי שיהיו הנשים ראות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהיו מעורבבין ...

רמב"ם בית הבחירה פרק ה הלכה ט

The Rambam states in a number of places in Mishne Torah that the reason for the separation of men and women in the Mikdash was so that the men and women would not mix.²⁴

28. בענין המחיצה שצריך להיות בביהכ"נ בין אנשים לנשים ושיעור גובהה כ"ב טבת תש"ו ...

והנה עצם הדין שאף אם האנשים הם בצד אחד והנשים בצד אחר אסורין הן להיות בלא מחיצה הוא לע"ד דינא דאורייתא. וראיה מסוכה דף נא שהקשה בגמ' על הגזוטרטא שעשו בעזרת נשים במוצאי יום טוב הראשון של חג כדי להושיב הנשים מלמעלה והאנשים מלמטה - הכתיב הכל בכתב, שאסור להוסיף שום דבר בבנין הבית ובעזרה. ותיירך רב דקרא אשכחו שצריך להבדיל אנשים מנשים כדפרש"י עיין שם. ופשוט שכוונת התיירוך הוא שלכן הוא כמפורש שצריך לעשות הזיזן והגזוטרטא ולא הוצרך להאמר זה ע"ג גד החוזה ונתן הנביא שהודיעו להם ע"פ ה' מלאכת התבנית והיו ג"ז ממילא בכלל הכל בכתב. ואם היה זה רק איסור דרבנן לא היה שייך למימר שהוא ממילא בכלל הכל בכתב אלא צריך לומר שהוא איסור מדאורייתא ולכן הוא ממילא כמפורש שצריך לעשות זיזין וגזוטרטאות אף שלא נאמר זה ע"י הנביאים בהכל בכתב.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט

In a 1945 teshuva, R. Moshe Feinstein ruled that the mechitza is a Torah requirement. Chazal were therefore allowed to incorporate it into the building of the Mikdash since the plans dictated to David were automatically subject to Torah law. The Gemara therefore asks - how could a later Rabbinic innovation overrule the prophecy to David? The answer is that it was NOT Rabbinic, but Torah law.

29. וכן הוא בירושלמי סוכה פ"ה ה"ב שאמרו ע"ז שעשו התיקון בהוספה על הבנין ממי למדו מדבר תורה עיין שם אלמא שהוא נקרא דבר תורה. ואף שאינו אלא קרא בדברי קבלה יש למילף שפיר שהרי לא בא הקרא לחדש איסורין שנימא לא ילפינן משם. אלא שנאמר בקרא דדברי קבלה שיספידו כדן התורה אנשים לבד ונשים לבד. והוא כמו שלמדנו כמה דינים ממעשיהם של הנביאים והשופטים והמלכים שהוזכרו בקראי דדברי קבלה.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט

This is backed up by the Yerushalmi, which calls the innovation a 'dvar Torah'. Even though it was based on the verses in Zecharia, Rav Moshe points out a fascinating point. If Zecharia were introducing a new halacha (like the fasts zecher lechurban), this would have a status of 'Divrei Kabala', which is lower than that of deoraita (although higher than rabbinic law). But since the verses are not worded as a new injunction, they in fact reflect an earlier Torah Shebe'al Peh and have a Torah status!! This may also be true of other pesukim in Nach (consider new halachot revealed in Yechezkel).

30. וממילא חזינן מסוגיא דסוכה נ"א דאף אם היתה מחיצה אבל כזו שאפשר לבא לידי קלות ראש יש עדין אותו האיסור מדאורייתא! דהא אף בראשונה שהיו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ - פרש"י שהנשים היו בעזרת נשים והאנשים היו ברחבה של הר הבית ובחיל - שהיתה מחיצה גדולה ביניהם בדין מחיצה. אבל כיון שהוצרכו לעמוד נגד השערים הפתוחים כדי לראות את השמחה ראו שבאו לידי קלות ראש ולא הועילה המחיצה. וא"כ היה עדיין אסור מדאורייתא שלכן הותר לעשות הגזוטרטא שמוזה ראה שהוא מדאורייתא כדבארתי.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט

Rav Moshe also learns from the sugya in Succah that a mere mechitza is not good enough. It has to be something which will actually prevent mingling and kalut rosh.

31. ולכן צריך לומר שהאיסור הוא רק משום קלות ראש שאף שמצד ההסתכלות עצמה חזינן שלא היתה הקפידא וא"כ היה באופן המותר שלא נראו מקומות המכוסים ולא חששו שישתכלו בכוונה ליהנות שזה אסור אף במקומות המגולים. ולכן התיירו כשלא ידעו שיבאו לידי קלות ראש. אבל כשראו שבאו מזה לידי קלות ראש שהוא להרבות שיחה ביניהם ולנגיעה בידיהם וכדומה, התקינו להחליף שהנשים יהיו מבחוץ אחורי האנשים שבזה יש מעלה שאין הכרח שישתכלו בהן. אבל עדיין באו לידי קלות ראש שכיון שלא היתה מחיצה במקום השערים היה בא הקלות ראש מצד הנשים שראו דרך האנשים. ולפיכך אף שלכל דבר הצריך מחיצה הרי הוא מחיצה גמורה מ"מ לענין הבדלת אנשים ונשים אינה כלום שעדיין הם כמעורבבין ובאין לקלות ראש. ונתברר שצריכים מדאורייתא לעשות גזוטרטא ...

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט

Rav Moshe learns that Chazal's concern was NOT that men and women would be looking at each other since they originally tried systems (women inside and men outside) which inevitably involved the men seeing the women. Since the women would be appropriately dressed in the Mikdash, visual contact was not a problem. The issue was mingling.

24. Although in Part 2 we will see an apparently contradictory approach by the Rambam.

32. היוצא מזה גם בבתי כנסיות שמתקבצין שם אנשים ונשים להתפלל - טוב יותר לעשות גזוזטרא שהנשים יהיו למעלה. ואם מאיזה טעם קשה לעשות גזוזטרא צריכים לעשות מחיצה ממש כזו שתמנע מלבוא לידי קלות ראש. ולא סגי במה שנחשבה מחיצה לכל דבר כגון בשערים פתוחים כמו שראינו שלא הועילה במקדש והיה אסור מדאורייתא. ולכן לא סגי גם במחיצה של עשרה טפחים מן הקרקע שאינה כלום לענין קלות ראש שהרי יכולים לדבר ולהרבות שיחה עם הנשים בלי שום קושי וליגע בידיהם ואין לך קלות ראש גדולה מזו ונחשבו כמעורבין ממש ואסור מדאורייתא אבל מסתבר לע"ד שסגי במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים, דהרי חזינן שהמחיצה אינה מצד איסור הסתכלות ... ונמצא שנראו הנשים כיון שלא הקיפו את הגזוזטרא במחיצה ולא חשו לזה. ואף שלא נראו להאנשים שעמדו תחת הגזוזטרא מ"מ הרי נראו להאנשים העומדים באמצע. ולכן במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים שמסתבר שאין לבוא לידי קלות ראש יש להתיר. והוא גובה ג' אמות שהן י"ח טפחים

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט

Rav Moshe rules that a 'technical halachic' mechitza (which could be only 10 tefachim high and contain gaps) is NOT sufficient, since it will not prevent kalut rosh. He rules that the mechitza must be 18 tefachim, as this will prevent kalut rosh. Even if the heads of the women can be seen, this is not a problem. So too, in the case of a balcony, even though the woman can be clearly seen, this is also not a problem since there will be no mingling.

33. והנה יש מקום לומר שרק במקדש היה אסור מדאורייתא משום דין יראה זמקדשי תיראו שאם הוא בקלות ראש אינו ביראה. וא"כ בביהכ"נ הוא רק מדרבנן שאסרו גם בהם קלות ראש אבל בשעת התפלה וכשמזכירין שם שמים ודברי תורה וקדושה מסתבר שהוא דאורייתא. שהלא הקדושה שתיקנו בביהכ"נ, כתב הר"ן במגילה דף כ"ו שהוא משום שעיקרו עשוי לומר בו דבר שבקדושה. ... ואם דברי הקדושה עצמן אין בהם דיני הקדושה לא היה שייך לתקן קדושה על ביהכ"נ בשבילם; ולכן משמע שבעת התפלה הרי הוא בדיני קדושה מדאורייתא ויהיה אסור לנהוג בו קלות ראש בתפלה מדאורייתא.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט

Rav Moshe rules that, although the sanctity of the Mikdash was higher than that of a shul, when services are happening and God's name is being invoked, there is a Torah din of 'kedusha'.

34. אבל מוכרחין קצת לומר שדין זה הוא מדאורייתא בכל מקום קבוץ. שהרי ההספד שלעתיד שלמדין משם לא מצאנו בו שיהיה במקדש. ואם שם לא נאסר מדאורייתא אלא לצניעות בעלמא איך שייך למילף מזה איסור דאורייתא למקדש. אלא משמע שהוא איסור בכל מקום שצריכין להקבץ בו אנשים ונשים שאסורין להיות בלא הבדלת מחיצה ביניהם כדי שלא יבואו לידי קלות ראש שלכן יש לאסור במקדש מדאורייתא משום מצות יראה ויהיה בביהכ"נ מדרבנן ובשעת התפלה דאורייתא אבל יותר מסתבר שהוא מדאורייתא בכ"מ קבוץ.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לט

*Rav Moshe adds that ALL gatherings of men and women require a mechitza to separate them and is inclined to rules that this is also deoraita!*²⁵

Note that Rav Soloveitchik ruled²⁶ that, whilst separation of men and women in synagogue is a Torah requirement, segregation with a mechitza between them is a Rabbinic addition as a *seyag laTorah*.

E] REASON FOR MECHITZA - 3: THE BINDING NATURE OF JEWISH CUSTOM

35. א בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה. והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל. ועליהן הבטיחה תורה שנאמר על פי התורה אשר יורוך זו מצות עשה. וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהן ולישען עליהן.

ב כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה שנאמר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. ... אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה, ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ... ואחד דברים שעשאו סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והן הגזרות והתקנות והמנהגות. כל אחד ואחד מאלו השלשה דברים מצות עשה לשמוע להן, והעובר על כל אחד מהן עובר בלא תעשה

רמב"ם ממרים פרק א

25. However, R. Moshe appears to take more lenient position on mixed seating at weddings in a 1951 teshuva (OC 1:41). For a more detailed analysis on the halachic positions concerning mixed seating at weddings and social gatherings (other than in the synagogue) see

<http://rabbimanning.com/wp-content/uploads/2018/07/Halachic-and-Hashkafic-Issues-in-Contemporary-Society-OU-Israel-Center-Shiur-23-Mixed-Seating-at-Weddings.pdf>

26. Open Letter reprinted in the Sanctity of the Synagogue p.140

36. **ב** בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל. ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג. אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין

ג במה דברים אמורים? בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סייג לתורה אלא כשאר דיני תורה. אבל דברים שראו בית דין לגזור ולאסרן לעשות סייג, אם פשט איסורן בכל ישראל אין בית דין גדול אחר יכול לעקרן ולהתירן אפילו היה גדול מן הראשונים

רמב"ם ממרים פרק ב הלכה ב,ג

The power of the Sanhedrin²⁷ - based on two Torah mitzvot - to create takanot and gezeirot also extends to the institution of community minhagim²⁸. Once these have been initiated by the rabbis and accepted by Klal Yisrael, they may not be revoked except by a greater beit din. In the case of measures introduced as a fence around the Torah, the Rambam rules that they may NEVER be revoked.

37. והנה כבר ביארנו שאלה הדברים של איסור התערבות אנשים ונשים בביהכ"נ ... הם איסורים חמורים של תורה. וחלילה לשום אדם מישראל להמנות בין עבריינים ולהיות נטפל לעדה כזאת הפורצת את גדרי הקודש הללו. ואיסור גמור מעיקר הדין להכנס ולהתפלל בבתי כנסיות כאלו ... ואפילו אם היו הדברים הללו אסורים רק מפני מנהג אבותינו בלבד, כמו שיש טועים בזה ואומרים שהם רק דברים של מנהג, הנה גם אז היו הדברים חמורים מאד. ומנהגי אבות הם הם גופי תורה ואמרו ע"ז בגמ' פסחים (נ): כבר קבלו אבותיכם עליהם שנאמר שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אבך. ובירושלמי פסחים שם ובב"ר פ' צ"ד אמרו על עניני מנהגים של האבות שבאו ושאלו, והשיבו להם אל תשנו מנהג אבותיכם נוחי נפש. שמזה נראה שזלזול המנהג של אבות בעניני איסורים נחשב מזלזל בכבוד האבות נוחי נפש.

.... והרמב"ם בפ"א מה' ממרים לענין איסורים של דברי סופרים וחומר שלהם בכלל - דילפינן מלא תסור - נקיט בחדא מחתא איסורים ומנהגים והשוה בזה את המנהגים עם התקנות והאיסורים הנלמדים מהלכה למשה מסיני או ממדות התורה. והכל הוא בכלל תורה שבעל פה. ואין שום מקום להקל במנהגי אבות הקדושים ובפרט בענינים המסורים לרבים. ... ויזהרו במנהגי אבותינו הקדושים ובכל חומר האיסורים בעניני קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות, ויבנו את בתי הכנסיות בדרך הבנין שהיו בונים אבותינו נוחי נפש ז"ל מדור דורים בהבדלה בין עזרת אנשים לעזרת נשים ... והיה מחנינו קדוש, ובזכות זה נזכה כולנו יחד לעלות לציון ברינה ושמחת עולם, ולראות בשמחת גויינו ובבנין בית מקדשנו, בבת אחת.

שו"ת אורח משפט (לראי"ה קוק זצ"ל) אורח חיים סימן לה

Rav Kook writes that the institution of mechitza in shul is an ancient minhag which continues to be binding. It is a mistake to assume that minhagim are on a lower level than other aspects of Torah. The authority for these minhagim²⁹ is rooted both in the Torah mitzvah of Lo Tasur and also in the injunction of Shlomo - Shema Beni Musar Avicha.³⁰

27. There is considerable debate about specifically which Rabbis have the power of this provision - Sanhedrin? Chazal? Contemporary rabbis? For a fuller analysis see <https://rabbimanning.com/index.php/audio-shiurim/daat-torah/>

28. Which the Rambam actually terms 'minhagot'.

29. See Pesachim 50b where children sought (unsuccessfully) to be released from the minhagim of their ancestors, even when those minhagim did not seem as applicable to later generations.

30. For a fuller analysis of this position of Rav Kook and generally on the halachic authority of Rabbinic institutions and minhag, see the series of shiurim at <https://rabbimanning.com/index.php/audio-shiurim/halacha/>